

Даньків Й.Я.,
професор, завідувач кафедри обліку та аудиту,
Остап'юк М.Я.,
професор кафедри обліку та аудиту,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

СКЛАД І ОБЛІК ВИТРАТ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ

Охорона праці робітників в умовах сучасного переозброєння виробництва на базі механізації та автоматизації може бути забезпечена лише при всебічному врахуванні можливостей людини в трудовому процесі. Безперечно, що у вирішенні цих завдань суттєву роль відіграє ергономіка-наука, що вивчає проблеми оптимального розподілу та узгодження функцій між людиною і машиною, обґрунтовує оптимальні вимоги до засобів і умов діяльності.

Охорона праці як система законодавчих актів, соціально-економічних, організаційних, технічних і санітарно-гігієнічних заходів, що створюють безпеку праці, забезпечують збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці, регламентована Кодексом законів про працю України і Законом України «Про охорону праці».

Соціально-економічні результати виражаються у вигляді економії або запобігання втрат живої і уречевленої праці в народному господарстві, на підприємствах і в сфері особистого споживання. При оцінці соціально-економічних результатів необхідне більш повне охоплення всіх соціальних і економічних результатів у різних сферах народного господарства.

Економічні результати заходів щодо поліпшення умов та охорони праці виражаються у вигляді економії за рахунок зменшення втрат внаслідок аварій, нещасних випадків і професійних захворювань.

Витрати на заходи щодо поліпшення умов і охорони праці включають в себе: витрати на ремонт, прання і дезінфекцію одягу; витрати на спецхарчування (молоко, жири та інші нейтралізуючі речовини; витрати на утримання і поточний ремонт різноманітних огорож, сигналізації та інших приспособлень, що забезпечують безпеку праці; витрати на подання першої медичної допомоги, на вентиляцію приміщень, на утримання душових, пралень побутового характеру та інші витрати на техніку безпеки і виробничу санітарію. З метою покращення обліку, контролю та аналізу цих витрат, рекомендуємо їх згрупувати у наступні п'ять груп:

1) відшкодування потерпілим внаслідок травм і професійних захворювань (тимчасова непрацездатність, одноразова допомога, моральна шкода, санаторно-курортне лікування, протезування, пенсії інвалідам тощо).

2) пільги та компенсації за працю у важких і шкідливих умовах (додаткові

відпустки, скорочений робочий день; отримання молока, доплати за умови та інтенсивність праці, пенсії на пільгових умовах);

3) витрати на виробничу санітарію, профілактику травматизму, професійних захворювань (витрати на заходи з охорони праці за рахунок джерел фінансування, регламентованих нормативними актами держави; витрати на заходи з охорони праці за колективними договорами; витрати з фонду охорони праці підприємства);

4) витрати на ліквідацію наслідків аварій та нещасних випадків (вартість ремонту зіпсованого устаткування, зруйнованих будівель; витрати на врятування потерпілих; розслідування нещасних випадків; виплати заробітної плати за час простою; вартість підготовки працівників замість вибулих внаслідок нещасних випадків);

5) штрафи та інші відшкодування (штрафи за приховування від обліку потерпілих; штрафи за недотримання нормативних вимог щодо безпеки праці; компенсації за час вимушеного простою через припинення робіт органами державного нагляду за охороною праці; штрафи за недотримання договірних зобов'язань з іншими підприємствами; компенсаційні виплати за ураження населення, майна та забруднення довкілля).

Проведеними дослідженнями авторами встановлено, що основні витрати на підприємствах припадають не на створення безпечної техніки, запобігання виробничому травматизму і захворюваності, а на пільги та компенсації, пов'язані з небезпечними і шкідливими умовами праці. Співвідношення між витратами на поліпшення умов і охорони праці до видатків на доплати, пенсії, пільгові відпустки становить 1:10.

Штрафні санкції, а також виплати, що повинні здійснюватися підприємством у разі незадовільної роботи з охорони праці, наявність фактів травмування працівників та профзахворювань зараз є досить значними і тому змушують будь-якого власника своєчасно вкласти кошти у профілактичні заходи, зберігаючи при цьому життя і здоров'я людей та не конфліктувати із Законом.

Значними є також витрати на пільги й компенсації, передбачені чинним законодавством і колективними договорами, за важкі та шкідливі умови праці (надання додаткової відпустки, видачу молока, оплату регламентованих перерв санаторно-оздоровчого призначення, що надаються під час виконання вібронебезпечних та інших робіт). Ці витрати також повинні враховуватися власником у загальній сумі економічних витрат, що можуть виникнути на підприємстві за недостатньої уваги до розв'язання проблем охорони праці.

Витрати на реалізацію заходів щодо поліпшення умов і охорони праці поділяються на капітальні вкладення і експлуатаційні (поточні) витрати і повинні становити не менше 0.5% від реалізованої продукції (ст. 19 ЗУ «Про охорону праці»)

До капітальних вкладень належать одноразові витрати, які використовуються на створення основних засобів для поліпшення умов і охорони праці, а також на удосконалення техніки і технології з метою поліпшення умов праці і забезпечення її безпеки.

До експлуатаційних витрат належать поточні витрати на утримання і обслуговування основних засобів; витрати на проведення заходів щодо охорони праці за рахунок цехових і загальнозаводських видатків. Тому витрати на здійснення заходів щодо поліпшення умов і охорони праці розраховуються за формулою:

$$B = C + K, \quad (1)$$

де С - експлуатаційні /поточні/ витрати на здійснення заходів, грн.;

К- капітальні витрати на поліпшення умов і охорону праці, грн.

Загальні витрати підприємства на охорону праці як до впровадження заходів щодо поліпшення умов праці, так і після цього розраховуються за формулою:

$$B_{\text{заг}} = B_1 + B_2 + B_3, \quad (2)$$

де B_1 - витрати на заходи з охорони праці за рахунок усіх джерел фінансування, регламентованих нормативними актами держави;

B_2 - витрати на заходи з охорони праці за колективними договорами;

B_3 - витрати з фонду охорони праці підприємства.

Витрати на охорону праці, виробничу санітарію та профілактику захворювань повинні враховуватись керівництвом або власником підприємства в загальній сумі економічних витрат, і зрозуміло, суворо контролюватися. Це практично, на сьогоднішній день, не можливо. Існуючий облік цих витрат не дозволяє цього досягти.

Достатньо зауважити, що облік витрат на охорону праці сьогодні ведеться на трьох синтетичних рахунках: 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 94 «Інші витрати операційної діяльності», що в результаті не дає можливості одержувати оперативну, конкретну та реальну облікову інформацію про стан цих витрат. Сам поділ витрат на охорону праці на капітальні та поточні теж потребує відповідної специфічної організації їх обліку. А різноманітність і ведення обліку джерел фінансування, засобів щодо охорони праці на різних рахунках не дозволяє належним чином контролювати їх використання, призводить до їх розпорошення і, як наслідок, до незадовільного рівня охорони праці, збільшення виробничого травматизму і т.п.

Авторами пропонується з метою узагальнення витрат і джерел їх фінансування усі витрати сконцентрувати на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати». Джерела фінансування відображати на рахунку 474 «Забезпечення інших витрат і платежів», створити фонд охорони праці за рахунок резерву та інших джерел.

При створенні резерву витрати на охорону праці доцільно, на нашу

думку, резервувати, виходячи з розрахунку середньорічної питомої ваги їх в затратах на виробництво. При цьому пропонується скласти бухгалтерське проведення таким чином: Дт рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» і Кт рахунку 474.1 «Фонд охорони праці».

При надходженні коштів у фонд охорони праці з інших джерел можливі такі бухгалтерські проведення:

Дт рахунку 443 «Прибуток використаний у звітному періоді» -- відрахування з прибутку; Дт рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» – асигнування з бюджету та позабюджетних фондів і Кт рахунку 474.1 «Фонд охорони праці».

Експлуатаційні (поточні) витрати і штрафні санкції списуються відразу за рахунок фонду охорони праці, щодо капітальних витрат вони попередньо обліковуються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», а потім списуються за рахунок фонду наступним записом:

Дт рахунку 474.1 «Фонд охорони праці»,

Кт рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

Результати проведеного дослідження щодо витрат на охорону праці та їх обліку на підприємствах свідчать про те, що, незважаючи на певні зрушення в організаційно-правовому, технічному полі, існує цілий комплекс проблем технічного, економічного, особливо, контрольно-інформаційного характеру. Джерела коштів на охорону праці знаходяться в розпорошеному, безконтрольному стані, на що нами даються відповідні пропозиції щодо впорядкування їх обліку та контролю. Це ж стосується і обліку витрат на охорону праці, який повинен бути сконцентрований на одному рахунку, що підвищить рівень контролю за цими витратами. Проведене дослідження дозволить значно підвищити контрольно-аналітичну функцію обліку за витратами і джерелами коштів на охорону праці і покращить ефективність заходів у цьому напрямку, їх необхідність і своєчасність.

Література:

1. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підручник/ М.П. Гондзюк, Є.П.Шелібо, М.О. Халімовський. -- К.: Каравела, 2005.
2. Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я. Бухгалтерський облік: Підручник/ Й.Я. Даньків, М.Я. Остап'юк. – К.: Знанняб 2007..
3. Іваськевич І.О. Ергономіка: Навчальний посібник/ І.О. Іваськович . __ Тернопіль: Економічна думка, 2002.
4. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навчальний посібник/ Л.П. Керб . – К.: КНЕУ, 2005.
5. Остап'юк М.Я. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навчальний посібник/ М.Я. Остап'юк. – Тернопіль: «Прінт-офіс», 2007.

6. Остап'юк М.Я., Яцишин Н.З. Економіка підприємства: Навчальний посібник/ М.Я. Остап'юк, Н.З. Яцишин. – Тернопіль: «Прінт-офіс», 2008.

7. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник/ М.С. Пушкар. -- – Тернопіль: Карт-бланш, 2002.

УДК 657.6

Дерій В.А.,

к. е. н., доцент кафедри обліку у виробничій сфері,
Тернопільський національний економічний університет

КОНТРОЛЬ ЗА ВИТРАТАМИ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ) У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ПОРЯДОК І МЕТОДИ

У сільськогосподарських підприємствах значна увага приділяється контролю за витратами на виробництво. Це дуже важливо в умовах збільшення дефіциту на продовольство у світі, адже чим дешевшою буде вітчизняна сільськогосподарська продукція, тим більш конкурентоспроможною вона буде на міжнародних продовольчих ринках.

В рослинництві нині потрібно, насамперед, контролювати витрати на мінеральні добрива, послуги і роботи, нафтопродукти, насіння та посадковий матеріал, а у тваринництві підконтрольними найкраще визначити наступні статті матеріальних витрат: корми (за видами та місцем виробництва); роботи і послуги; інша продукція сільського господарства (за її видами).

Контрольна діяльність за витратами на виробництво продукції (робіт, послуг) у сільськогосподарських підприємствах повинна бути спрямована на застосування таких методів контролю, які б забезпечували надійне попередження і своєчасне виявлення фактів господарських порушень, пов'язаних з використанням (псуванням) кормів (в тому числі покупних); мінеральних добрив; оплати послуг і робіт, виконаних сторонніми організаціями; нафтопродуктів; насіння і посадкового матеріалу; електроенергії; запасних частин, ремонтних та будівельних матеріалів.

Серед методів контролю за витратами на виробництво сільськогосподарської продукції (робіт, послуг) акцентуємо дієвість таких:

- перевірка витрат за статтями і елементами за допомогою планових (нормативних) показників у бізнес-планах, виробничих завданнях;
- формування, перевірки та регулювання кошторисів витрат підприємства загалом, його виробничих одиниць;
- факторного аналізу чинників, що мають значний негативний вплив на витрати на виробництво продукції (робіт, послуг);